

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

ISSN 2181-7138

№ 6 2021 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилеєнов

Редколлегия аъзаляры:

Мақсєт АЙЫМБєТОВ
Нагмет АЙЫМБєТОВ
Кєнесбай АЛЛАМБєРГєНОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЄВ
Гулбахар АБЫЛОВА
Өсєрбай ƏЛЕЎОВ
Аскар ДЖУМАШЄВ
Гўлнара ЖУМАШЄВА
Батырбек КАИПБєРГєНОВ
Амангєлди КАМАЛОВ
Сарсєн КАЗАХБАЄВ
Гулмира КАРТЫБАЄВА
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Арзы ПАЗЫЛОВ
Зухра СєНТОВА
Айдын СУЛТАНОВА
Тажибай УТЕБАЄВ
Ризамат ШОДИЄВ
Ойбахор ШАМИЄВА
Бєкзод ХОДЖАЄВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЄВ
Гулрухсєр ЭРГАШЄВА

Шўлкемлєстириўшилер:

Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириў
Министрлиги, ӨЗПНИИ
Қарақалпақстан филиалы

Өзбекстан Республикасы

Министрлер Кабинети

жанындағы Жоғарғы

Аттєстация Комиссиясы

Прєзидиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менєн
дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз хэм
хабар агентлиги тәрєпинєн
2007-жылы 14-фєвральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гуўалық
берилген.

Мєнзил: Нокис қаласы,

Ерназар Алакөз көшєси №54

Тєл.: 224-23-00

e-mail: uzniipnkkf@mail.uz,

mugallim-pednauk@mail.uz

www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналга кєлген мақалаларга жуўан қайтарылмайды, журналда жєрияланган мақалалардан алынган узиндилер «Мугаллим хэм узликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсєтилиўи шєрт. Журналга 5-6 бет кўлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шриф тинде электрон версиясы менєн бирге қабыл етиледи. Мақалада кєлтирилген мағлыўматларга автор жуўанкер.

МАЗМУНЫ

ТИЛ Х.ЭМ ЭДЕБИЯТ

Shermatova Z. Grammar competence as a significant aspect of language teaching process....4-8

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Каримжанов А., Каримжонов Д. Таълим-тарбия жараёнида технологик тарздаги ҳодисалар ва тавсифлар.....9-12

Жабборов О.М. Давлат олий таълим муассасалари тьютерларининг фаолият асослари.....12-17

Тоштемурова С.А. Бўлажак тарих ўқитувчиларининг педагогик касбий компетентлигини ривожлантиришида инновацион ёндашувлар.....17-24

Bozorov N.N. Kelajakdagi it mutaxassislarning kasbiy kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....24-29

Умарова З.А. Ўзбекистонда педагогик конфликтология муаммоларини ўрганиш тенденциялари.....29-32

Qurbonova M.F. Mustaqil ishlar jarayoni: “o’rganishdan - o’rgatishgacha” usuli.....32-36

Kushnazarova Yu.K. Mathetics is an apprenticeship - as a direction for experience.....36-40

МИЛЛИЙ ИДЕЯ Х.ЭМ РУУХЫЙЛЫЦ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Абдуллаев А.А. Паркент тумани микротопонимларини тарихий этимологик тадқиқ қилишида лингвимаданий жиҳатлар.....41-45

Ғанибаева Б.Ш. “Янги ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси”ни ўрганиш методикаси.....46-49

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Beketov N.A. Matematikani o’qitishda o’quvchilarning kasbiy tayyorgarliklarini tashkil etish.....49-53

Алимов Б.Н. Масалаларнинг кўринишини ўзгартириш ўқитишини касбга йўналтирилганлик воситаси сифатида.....53-58

Наримбетова З.А. Умумий ўрта таълим мактабларида геометрия фанини ўқитишининг узвийлиги.....58-61

БАСЛАҒЫШ КЛАСС, МЕКТЕНКЕ ШЕКЕМГИ ТЭРБИЯ

Хурвалиева Т.Л. Мактабгача ёшдаги болаларни атроф олам билан таништиришида ўйин технологияларидан фойдаланиш имкониятлари.....62-66

G’ulomova X. Savod o’rgatish davrida o’quvchilarni grammatik-orfografik bilimlarni amaliy o’zlashtirishni ta’minlovchi mashqlar.....66-71

Abdullayeva B. P. Maktabgacha ta’lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilariga futbol o’yinini o’rgatish texnikasi.....71-77

Ташипулатова Д.М. Бошланғич синф ўқувчиларини таълимнинг кейинги босқичларига тайёрлаш.....78-81

Tojiboeva G.R. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi kasbiy kompetentligining darajalari.80-84

Орипова Н.Х. Вариатив моделлаштиришининг ўзига хос хусусиятлари.....84-87

Musurmonova M., Sultonov T.M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematikadan masalalar yechish ko'nikmasini shakllantirishning metodik imkoniyatlari.....88-93

Мамбеталиев Қ.А. Бастауыш сыныпта ана тілі пәнін тиімді оқытып үйретудің сапасын арттыруда мәтінмен жұмысты ұтымды ұйымдастыру.....93-97

ФИЗИКАЛЫК ТЭРБИЯ Х.ЭМ СПОРТ

иждимой аҳамияти, вариатив таълим ва вариатив моделлаштиришга доир хорижий олимларнинг ёндашувлари ёритиб берилган.

РЕЗЮМЕ

В статье описаны особенности вариационного моделирования, его социальная значимость, взгляды зарубежных ученых на вариативное образование и вариационное моделирование.

SUMMARY

The article describes the features of variational modeling, its social significance, the views of foreign scientists on variational education and variational modeling.

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA MATEMATIKADAN MASALALAR YECHISH KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISHNING METODIK IMKONIYATLARI

Musurmonova M.

Chirchiq davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Sultonov T.M.

Chirchiq davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: boshlang'ich sinf o'quvchilari, matematika masalalari, metodik tavsiyalar, soddas masalalar, yechish, qiziqtirish, motivatsiya hosil qilish, qiziqarli o'yinlar, didaktik materiallar, faol fikrlash, ratsional sonlar.

Ключевые слова: ученики начальной школы, математические задачи, методические рекомендации, простые задачи, решение задач, интерес, мотивация, веселые игры, дидактические материалы, активное мышление, рациональные числа.

Key words: primary school students, math problems, guidelines, simple problems, problem solving, interest, motivation, fun games, didactic materials, active thinking, rational numbers.

Bolalar eng oldin tanishadigan dastlabki masalalar ular uchun tushunarli bo'lishi kerak. Yig'indini va qoldiqni topishga doir masalalar shunday masalalar jumlasiga kiradi. Bunday masalalar bilan yechishni tanishtirishni parallel olib borish maqsadga muvofiq.

Bunday masalalarga quyidagilarni namuna qilib ko'satish mumkin bo'ladi:

1. Malika 2 ta qo'g'irchoq va 1 ta koptok rasmini chizdi. Malika nechta o'yinchoq rasmini chizgan?

2. Shuhrat jo'yakdan 5 ta pomidor uzdi. Tushlikda 3 ta pomidorni yeyishdi. Nechta pomidor qoldi?

3. Stol ustida 5 ta katak va shuncha chiziqli daftar bor. Stol ustida hammasi bo'lib nechta daftar bor?

Soddas masalalarning qiyinligi bo'yicha, ikkinchi turi bu sonni bir necha birlik orttirish yoki kamaytirishga doir masalalardir.

Shu xildagi masalalar namunalari:

1. Botirda 7 ta, Salimda esa undan 3 ta ortiq kitob bor. Salimda nechta kitobbor?

2. Ozoda 5 ta ertak, Go'zal esa undan 2ta kam ertak o'qidi. Go'zal nechta ertako'qigan?

3. Iroda 5 sm kesma chizdi, so'ngra uni 2 sm uzaytirdi. Kesma uzunligiqancha bo'ldi?

4. Qodirning varrak uchun 10 metrli lentasi bor edi. U lentani 3 metrqisqartirdi. Lentaning uzunligi qancha bo'ldi?

Sodda masalalarning navbatdagi qiyinroq turi bu noma'lum qo'shiluvchini topishga doir masalalardir. Masalan, taqsimchada 6 ta nok va bir nechta olma bor. Mevalarning hammasi 9 ta. Taqsimchada nechta olma bor?

Shundan keyin sonlarni ayirmali taqqoslashga doir va „Nechta ortiq va nechta kam?“ savoliga mos 2 xil masala keladi. Misol uchun ushbu masalani keltiramiz: „Olimda 5 ta, Karimda esa 3 ta o'yinchoq bor. Olimning o'yinchoqlari, Karimning o'yinchoqlaridan nechta ortiq? Shu shartning o'ziga 2 ta savolni bunday ifodalash mumkin. Karimning o'yinchoqlari Olimning o'yinchoqlaridan nechta kam?

Shundan so'ng o'quvchilar noma'lum kamayuvchi va noma'lum ayriluvchini topishga doir masalalarni yechish bilan tanishtiradi. Bu xil masalalar 1-sinf o'quvchilariga ismsiz sonlar bilan ham, syujetli holda ham taklif qilinadi. Oldin bunday masala yechilishi mumkin: „Noma'lum sondan 6 ayirildi va 4 hosil bo'ldi. Noma'lum son nimaga teng?“

Sundan so'ng syujetli masala yoki quyidagi masalalar yechiladi.

1. O'tloqda 12 ta g'oz o'tlab yurgan edi. Bir nechta g'oz daraxtlar orasiga kirib ketgandan keyin, o'tloqda 6 ta g'oz qoldi. Nechta g'oz daraxtlar orasiga kirib ketgan?

2. Qutida bir nechta qalam bor edi. Undan 4 ta qalam olingandan keyin qutida 3 ta qalam qoldi. Qutida nechta qalam bo'lgan?

Shundan keyin bolalar bir nechta bir xil qo'shiluvchilar yig'indisini topishga doir masalalar bilan tanishadilar. Ular bu yig'indini qo'shish bilan topadilar.

Bir nechta bir xil qo'shiluvchilar yig'indisini topishga doir masalalarni yechishda, shu xildagi masalalarni qo'shishdan emas, balki ko'paytirish bilan yechishga o'tadilar. Boshqacha aytganda ko'paytmani topishga doir sodda masalalarni yechishadi.

Masalan: „Oshxonada har birida 3 litrdan 4 banka meva sharbati bor. Bu bankalarda necha litr meva bor?“

Bu xildagi masalalardan keyin bolalar mazmuniga ko'ra bo'lishga doir masalalar bilan tanishadilar.

Masalan: „Buvida 10 ta sabzi bor edi. U sabzilarni 5 tadan qilib bog'ladi. Necha bog' sabzi hosil bo'ldi?“ degan masala mazmuniga ko'ra bo'lish bilan „12 ta qalamni 3 ta o'quvchiga baravardan qilib bo'lib berishdi. Har qaysi o'quvchi nechtdan qalam oldi?“ degan masala esa teng qismlarga bo'lish bilan yechiladi.

Qiyinligi bo'yicha masalalarning navbatdagi gruppasi bu noma'lum ko'pyuvchini topishga doir masalalar, undan keyin esa noma'lum bo'linuvchi va bo'luvchini topishga doir masalalardan iboratdir. Bolalarga bu xil masalalar bilan bir vaqtda baho, qancha turishi va miqdori orasidagi eng sodda funksional bog'lanishlardan foydalaniladigan masalalar beriladi. Masalalan: „Ikki pachka tuz uchun 14 tiyin to'lashdi. Tuzni qanday bahoda sotib olishgan?“

Shundan keyin bolalar karrali taqqoslashga doir masalalar bilan tanishdilar. Ushbu masalalar bunday masalalarga misol bo'la oladi. „Gulzor ustida 8 ta ninachi va 2 ta kapalak uchib yuribdi. Ninachilar kapalaklardan necha marta ko'p?Kapalaklar ninachilardan necha marta kam?“ va „Oshxonada bir kunda 80 kg kartoshka va 8 kg sabzi ishlatildi. Sabziga qaraganda necha marta ko'p kartoshka ishlatilgan?“

Shundan keyin 2-sinf o'quvchilari sonni bir nechta martaga kattalashtirish va kichiklashtirishga doir sodda masalalarni yechish bilan tanishadilar. Masalan:

“To'tilar 8 ta, kaptarlar esa ulardan 4 marta kam. Kaptarlar nechta?” va “Opasi 9 yoshda, u ukasidan 3 marta katta. Ukasi necha yoshda?”

Bolalar bilvosita ifodalangan masalalarni katta qiyinchiliklar bilan yechadilar (to'g'ri

masalalarga nisbatan), shu sababali hamma xildagi bilvosita ifodalangan sodda masalalar qiyinroq yechiladi. O'quvchilarni masala yechish sharoitida ishlatiladigan "ko'p" (ortiq), "kam" so'zlari orasida amal tanlashlariga yo'l qo'ymaslik uchun bilvosita ifodalangan masalalarni yechishni bevosita ifodalangan masalalar bilan aralashtirib olib borish kerak.

Sonning ulushini va ulushiga ko'ra sonning o'zini topishga doir masalalar bilan 3-sinf o'quvchilari sonlarni karrali taqqoslashni o'rganganlaridan keyin tanishadilar. Ulushlarga doir eng elementar masalalar qaraladi. Shunday masalalarga misol: „Kitob 60 betli. Bola kitobning 1/3 qismini o'qidi. Bola necha bet o'qigan? va „Malik she'rining yarmini yod oldi. U 18 satrni yod oldi. Butun she'r necha satrdan iborat?“

Shundan keyin o'quvchilar vaqtga doir sodda masalalarni yechish bilan tanishadilar. „Bola uyidan soat 8:30 da yo'lga chiqdi va soat 8:50 da maktabga yetib keldi. Bola yo'lga necha minut vaqt sarflaganini soat modeli yordamida toping“.

Matematika o'qitishning muhim vazifasi o'quvchilarda faol fikrlash, turmushda uchraydigan turli masalalarni yechishda qiyinchiliklarni yengish, bu masalalar yechimining ratsional yo'llarni topish ehtiyojini vujudga keltirishdir. Matematika o'qitishda qanday qilib to'la o'zlashtirishga erishib, uni muvaffaqiyatli olib borish mumkin?

Tajribalar shuni ko'rsatadiki, o'qishning dastlabki kunlarida o'quvchilar o'yinqaroq bo'ladilar. Misol va masala yechishda tez charchaydilar. Shuning uchun dars davomida tevarak-atrofdagi voqea – hodisalar, bolalar hayotiga oid faktlardan iborat qiziqarli o'yinlar, didaktik materiallardan o'rinli foydalanish dars samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Ko'rinib turibdiki, ongli o'zlashtirish faqat o'quvchi aqlini nazarda tutmay, balki uning irodasi tuyg'ularining ham bevosita faol ishtirokini nazarda tutadi. O'quvchiga o'qish jarayoniga ma'lum darajada hissiy munosabatda bo'lish talab etiladi. Shundagina masalaning qiyinligi kamayib, uni yechish osonroq kechadi. Umuman masalalar yechishda turli usullardan foydalanish va nima ma'lum, nima noma'lum, qanday amal berilgan, oxirgi amal nima kabi savollar mazmunini ochish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Avval sodda keyin murakkabroq masalalar yechtiriladi. Birinchi bosqich amallarini o'rganish bilan bir vaqtda masalalar ham yechib boriladi. Bunda ayirish amali bilan yechiladigan masalalarga alohida ahamiyat beriladi. Ya'ni sonni bir nechta birlikka orttirish, bir necha birlikka kamaytirishga oid mashqlarni bolalar puxta o'zlashtirishi kerak. Shundagina ular darslikdagi amallarning noma'lum hadlarini topishga doir sodda masalalarni ham yecha oladilar. Masalan, bizga berilgan birinchi qo'shiluvchi x , ikkinchi qo'shiluvchi 5, yig'indi 15 ga teng bo'lsa, noma'lum qo'shiluvchini qanday topish mumkin?

Yechish: $x + 5 = 15$,

$x = 15 - 5$,

$x = 10$.

Demak, birinchi qo'shiluvchini topish uchun, yig'indidan ma'lum ikkinchi qo'shiluvchini ayirish kerak.

Kichik yoshdagi o'quvchining o'qish jarayonida faol bo'lishi uchun birinchidan, unga o'qish va ishlashda mustaqillik ko'rsatish uchun keng imkoniyat berish, ikkinchidan uni samarali metodlar va usullar bilan mustaqil ishlashga o'rgatish, uchinchidan o'quvchining o'zi ham masalaga ishonch bilan mustaqil yodosh olishi kerak. Yosh bolalarga matematikani o'rgatishda ko'rgazmali qurollardan foydalanish talab etiladi. Bola abstrakt tushunchalar va qoidalarni o'zlashtira borgani sari bu ko'rsatmalilikni asta-asta kamaytirib borish muhimdir.

Masala yechishni yuqoridagi talablar asosida ongli va to'g'ri o'zlashtirish uchun quyidagi

bosqichlarga amal qilish lozim:

1. Berilgan masalaning shartini diqqat bilan o'rganmay turib, hisoblashni boshlamaslik;
2. Masalani o'qib chiqib, uning savoliga alohida ahamiyat berishlik;
3. Masala shartiga qaytib, uni qisqacha yozish.

Bu masalalarni yechganda har bir amal hadlarining nomini aytish va nima ma'lum, nima noma'lum, qanday topish yo'llarini o'quvchilar to'la idrok qilishi lozim.

Masalalar qanday amalda bajarilishiga qarab guruh va bosqichlarga ajratiladi:

1. Ayirmani topishga doir masalalar.

a) Karimning 8 ta daftari bor edi. U ukasiga 3 ta daftar berdi. O'zida nechta daftar qoldi?

Bor edi-8ta

Berildi- 3 ta

Qoldi - ?

Yechish: $8-3=5$ ta. Javob: 5 ta daftar qolgan.

b) Bor edi – 17 va 10 ta Ketdi – 6 ta

Qoldi - ?

Yechish: $(17+10)-6=27-6=21$ ta Javob: 21 ta.

Bu yerda yig'indidan sonni ayirish bajarildi.

$(17-6)+10=11+10=21$. $(10-6)+17=4+17=21$

Bu ifodalarda ayirmaga sonni qo'shish bajarildi. Ko'rinib turibdiki, bu masalani uch xil usul bilan ham yechish mumkin ekan.

2. Bir necha birlik orttirishga doir masala.

Ba'rnoning 8 ta kitobchasi bor edi. Onasi unga bir nechta kitob olib kelganidan so'ng, uning kitoblari 10 ta bo'ldi. Onasi Ba'rnoga nechta kitob olib kelgan?

Bor edi – 8 ta, Bo'ldi – 10 ta, Olib keldi - ?

Yechish: $8 + x = 10$

$x = 10 - 8$

$x = 2$

Javob: onasi Barnoga 2 ta kitob olib kelgan.

3. Sharifa mehnat darsida archani bezatish uchun 3 ta ayiqcha va ulardan 2 ta ortiq olmaxon qiyib olgan. U hammasi bo'lib nechta shakl qiyib olgan? Bu masalani rasm solib ko'rsatmali usul bilan yechish mumkin. Bu qanday masala? Bu masala orttirishga doir masala bo'lib quyidagicha yechiladi. Ayiqchalar 3 ta, olmaxonlar 2 ta ortiq. Jami - ?

$3+(3+2)=3+5=8$

Javob: 8 ta shakl

4. 1-tokchada 7 ta kitob bor. Bu 2-tokchadagidan 2 ta kam. 2-tokchada nechta kitob bor?

Bunday masalalar vositali masalalar deyiladi. Ularni yechish uchun oldinvositasiz holatga keltirib olinadi.

1- tokchadagi kitoblar 2-tokchadagidan 2 ta kam bo'lsin.

2- tokchadagi kitoblar 1-tokchadagidan 2 ta ortiq. Ya'ni $(7+2)$ ta bo'ladi.

Buning qisqacha yozuvi: 1-tok – 7 ta

2-tok -? 2 ta ortiq

Yechish: $7+2=9$. Javob: 2-tokchada 9 ta kitob bor.

5. Noma'lum kamayuvchini topishga doir masala. Bor edi – x, Ketdi – 2, Qoldi – 8

$$\text{Yechish: } x - 2 = 8 \quad x = 8 + 2$$

$$x = 10$$

Javob: 10 ta

Noma'lum ayiriluvchini topishga doir masala.

Bor edi- 10 ta

Ketdi – x ta

Qoldi – 8 ta

$$\text{Yechish: } 10 - x = 8$$

$$x = 10 - 8$$

$$x = 2$$

$$\text{Tek: } 8+2=10$$

6. Berilgan masalaga teskari masala tuzish.

7. Berilishiga ko'ra masala tuzish. O'quvchilar 4 ta va 6 ta bayroqcha yasadilar. Shundan bog'chaga 5 ta bayroqcha sovg'a qilindi. O'quvchilarda qancha bayroqcha qoldi?

$$\text{Yechish: } 1. \text{ O'quvchilar jami nechta bayroqcha yasadilar? } 4+6=10$$

$$2. \text{ Qancha bayroqcha qoldi? } 10-5=5 \quad \text{Javob: } 5\text{ta}$$

Onam bir tupdan 6 ta olma, ikkinchidan esa 4 ta olma uzdi. Olmalarning 8 tasi yeyildi. Nechta olma qoldi?

Bu masalani yechishda bolalar masala shartini sxema asosida, didaktik materiallar yordamida qisqa yozganlaridan keyin ular bilan quyidagicha suhbat o'tkaziladi:

- Masalada nima noma'lum?
- Nechta olma qolganligi
- Buni tezda bilish mumkinmi?
- Yo'q. Nega?
- Ikkala tupdan hammasi bo'lib nechta olma uzganligini bilmaymiz.
- Buni bilish uchun nima qilamiz?
- Buni bilish uchun 6 ni 4 ga qo'shamiz.
- $6+4=10$ bo'ladi.
- Endi nimani bilamiz?
- Nechta olma qolganini topamiz.
- Buni qanday bilish mumkin.
- Yig'indidan 8 ni ayirish kerak.

$$(6+4)-8=10-8=2. \quad \text{Javob : } 2 \text{ ta olma qolgan.}$$

Shunday qilib, boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'ta nozikligi va o'yinqaroqliklarini e'tiborga olib, o'qituvchilar ularni zeriktirmaslik va toliqtirmaslik uchun interfaol usullarini keng qo'llash maqsadga muvofiq bo'ladi.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Alixonov S, "Matematika o'qitish metodikasi" Toshkent.: "O'qituvchi" 2001-yil
2. Bikboyeva A. U, Yangiboyeva E, "Matematika 1-4 sinflar uchun Toshkent. 2003-yil
3. Jumayev M.E., Tadjiyeva Z „Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi“ Toshkent.: Fan va texnologiya, 2005, 312 bet.
4. N.U.Bikbaeva, R.I.Sidel'nikova, G.A.Adanbekova „Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi“ Toshkent.: O'qituvchi, 1996 yil 74-240 betlar

5. Jumayev M.E. Bolalarda matematika tushunchalarni shakllantirish nazariyasi.-T.: “Ilm-Ziyo”, 2005,

6. Jumayev M. „Boshlang’ich sinflarda matematika o’qitish metodikasidan laboratoriya mashg’ulotlari “ Toshkent.: Yangi asr avlodi, 2006, 256- bet.

REZUME

Maqolada boshlang’ich sinf o’quvchilarga matematik masalalarni yechish ko’nikmalarini shakllantirishning dastlabki usullari, imkoniyatlari va o’quvchilar qobiliytlarini rivojlantirish yuzasidan boshlang’ich sinf o’quvchilariga tavsiyalar berilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье даны советы учащимся младших классов по начальным методам, возможностям и развитию способностей учащихся к развитию навыков решения математических задач.

SUMMARY

The article gives advice to primary school students on the initial methods, opportunities and development of students' abilities to develop skills in solving mathematical problems.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА АНА ТІЛІ ПӘНІН ТИІМДІ ОҚЫТЫП ҮЙРЕТУДІҢ САПАСЫН АРТТЫРУДА МӘТІНМЕН ЖҰМЫСТЫ ҰТЫМДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Мамбеталиев Қайрат Анарбайұлы

Ташкент облысы Шыршық мемлекеттік педагогика институты

Кілтті сөздер: мәтін, әдіс-тәсілдер, ойлау қабілеті, эстетикалық тәрбие, психологиялық күй, ой қозғау стратегиясы, әңгімелеу.

Ключевые слова: текст, приемы, мышление, эстетическое воспитание, психологическое состояние, стратегия мышления, повествование.

Key words: text, methods, thinking skills, aesthetic education, psychological state, thinking strategy, storytelling.

Бастауышта ана тілі пәнін тиімді оқытып үйретудің сапасын арттыру әртүрлі жағдайларға байланысты. Соның бірі – сабақта мәтінмен жұмысты ұтымды ұйымдастыру. Кез-келген мәтінмен жұмыс жасау үшін, алдымен оның мазмұнын түсіну керек. Бастауышта мәтінмен жұмыстың маңызы – оқушылардың ойлау қабілетін арттыруға, сөйлеу шеберлігін қалыптастыруға, адами ізгі, эстетикалық тәрбие беруге, әдеби және тарихи деректерді түсінуге көмектеседі.

1. Мәтін бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшелігіне, психологиялық күйіне, біліміне лайықтанып алынуы керек.

2. Мәтін тілі жеңіл, мазмұны оқушыны қызықтыратындай тартымды болуы қажет.

Бастауыш сыныптарда «Ана тілі» оқулығында мәтін бес түрлі қызмет атқарады.

1) Мәтін оқушыға білім береді.

2) Оқуға үйрету құралы.

3) Оқушының ойын дамытады.

4) Тәрбиелік міндеттерді шешеді.

5) Оқушылардың тіл байлықтарын дамытады.